

میزان آگاهی پرستاران از حقوق بیمار بر اساس یک مرور نظام مند در پژوهش‌های انجام شده در ایران

حسین حکیم الهی^۱، عرفانه راسخ جهرمی^۲، منصور تقوی‌زی^۳، نوید کلانی^۴، ناصر حاتمی^۵، لطف الله دژگام^{۶*}

- ۱- استادیار گروه اورولوژی، دانشگاه علوم پزشکی جهرم، جهرم، ایران
- ۲- مربی، گروه اقتصاد، دانشگاه پیام نور، تهران، تهران، ایران
- ۳- کارشناس گروه اخلاق پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی شیراز، شیراز، ایران
- ۴- مرکز تحقیقات مؤلفه های اجتماعی نظام سلامت، دانشگاه علوم پزشکی جهرم، جهرم، ایران
- ۵- کمیته تحقیقات دانشجویی، دانشگاه علوم پزشکی جهرم، جهرم، ایران
- ۶- دانشیار گروه اخلاق پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی شیراز، شیراز، ایران

Journal of Education and Ethics in Nursing, Vol.10, No.3&4, Fall & Winter 2022

چکیده:

مقدمه: رضایتمندی، از یکی از شاخص‌های مهم و اثربخش در بیمارستان محسوب می‌شود که لازمه دستیابی به آن، رعایت حقوق بیماران است. با توجه به ضرورت آگاهی پرستاران از منشور حقوق بیمار، این تحقیق، با هدف مرور نظام مند میزان آگاهی پرستاران از منشور حقوق بیمار در بررسی‌های انجام شده در ایران، صورت گرفت.

روش کار: این پژوهش مبتنی بر یک مرور نظام‌مند می‌باشد که ارزیابی کیفیت مقاله‌ها با استفاده از چک لیست استاندارد STROBE، صورت گرفته است. مطالعات اولیه انجام شده، از طریق مقاله‌هایی که در پایگاه‌های اطلاعاتی فارسی زبان: SID، Magiran.Iranmedex، و پایگاه‌های انگلیسی زبان: Science Direct، PubMed، ProQuest، Scopus، Embase، Cochrane Library، و موتور جستجوگر Google Scholar بود؛ از دی ماه ۱۳۸۰ تا مهرماه ۱۴۰۰ مورد بررسی قرار گرفت. به منظور دستیابی به متن کامل مقاله‌هایی که از کلید واژه‌های فارسی: حقوق بیمار، ایران، آگاهی، پرستاران و ترکیب آن‌ها و استفاده از روش‌های جستجوی بولین و عملکرهای And و OR و کلید واژه‌های Mesh شامل: Patient, Nurse Awareness, Iran، استفاده گردید.

یافته‌ها: در مرحله اولیه، ۵۶۹ تحقیق مورد مطالعه و بررسی قرار گرفت. سپس پژوهشگران به بررسی مقاله‌هایی که جستجو شده بود پرداختند و تعداد ۵۵۳ تحقیق به دلیل مرتبط نبودن با موضوع مورد بررسی و تکراری بودن و عدم دسترسی به مقاله کامل حذف گردید. در نهایت ۱۷ تحقیق در جهت نگارش این پژوهش، استفاده گردید. بیشترین میزان آگاهی بیماران در مورد منشور حقوق بیمار، در مورد حفظ حریم شخصی و حق دریافت خدمات مطلوب سلامت بود. در بیشتر تحقیق‌هایی که مورد بررسی قرار گرفت؛ فقط بین سابقه کار و میزان آگاهی پرستاران، ارتباط معناداری وجود داشت. در حالی که میان جنسیت، سن، وضعیت تأهل و سطح تحصیلات با میزان آگاهی پرستاران ارتباط زیاد و معناداری وجود نداشت.

نتیجه‌گیری: اگرچه تعمیم نتایج بر اساس این میزان مطالعه به کل جامعه پرستاران ایران، چندان قابل اطمینان نیست با این حال، آنالیز یافته‌های پژوهش‌هایی که تاکنون در زمینه میزان آگاهی پرستاران در مورد منشور حقوق بیمار انجام شده است؛ سطح مطلوبی از آگاهی را نشان می‌دهد. همچنین نتایج نشان داد که در بیشتر پژوهش‌ها از میان مؤلفه‌های دموگرافی، بین سابقه فعالیت حرفه‌ای و میزان آگاهی پرستاران ارتباط معناداری وجود دارد. بنابراین علاوه بر توجه مسئولان امر، به آموزش مستمر و آگاهی بخشی مداوم در زمینه مفاد منشور حقوق بیمار، توجه به رعایت حقوق بیمار در مقام عمل و در طول دوران خدمت نیز می‌تواند، بر ارتقای سطح آگاهی پرستاران اثرگذار باشد. لازم است این مسئله مورد توجه متولیان مراکز بهداشتی - درمانی قرار گیرد و تدابیری جهت اجرای هر چه بهتر آن فراهم گردد.

واژگان کلیدی: حقوق بیمار، پرستاران، آگاهی، ایران

J Educ Ethics Nurs 2022;10(3&4):56-67

مقدمه

*نویسنده مسئول، نشانی: دانشیار گروه اخلاق پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی شیراز، شیراز، ایران.

پست الکترونیک: L_dezhkam@sums.ac.ir

تلفن تماس: ۰۹۱۷۱۹۱۹۹۴

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۸/۲۴

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۸/۱۳

نقش حمایت از حقوق بیمار، یک طرح تازه برای پرستار نیست و به طور تاریخی حمایت از بیمار یکی از وظایف پرستاران در نظر گرفته شده است [۱]. در سال های اخیر، نقش حمایتی پرستار از حقوق بیماران، به دلیل آسیب پذیر بودن آن ها و یا مددجویان افزایش یافته است [۲].

امروزه آگاهی بیماران افزایش یافته و ادعاهایشان بیشتر شده است در نتیجه نسبت به گذشته بیشتر درگیر مراقبت از خود می شوند. بیماران همچنین انتظار دارند که بیمارستان ها به نحو احسن مسئول خدمات و مراقبت های پزشکی ارائه شده از طرف خود باشند [۳].

کارکنان بهداشتی - درمانی، بدون آگاهی از مفاهیم اخلاقی و مضامین مرتبط با آن، از جمله حقوق بیمار، قادر به رو به رو شدن با چالش های پیش رو نبوده و نخواهند توانست خود را با نیازهای حاصل از تغییرات دموگرافیک و تکنولوژیک قرن حاضر منطبق سازند. بنابراین توجه به این مفاهیم، برای ارائه مراقبت با کیفیت مطلوب از اهمیت ویژه ای برخوردار است [۴].

یکی از مهم ترین وظایف اخلاقی در حیطه اخلاق پزشکی، رعایت منشور حقوق بیماران است [۵]. هدف حقوق بیمار، دفاع از بیمار و ایجاد زمینه لازم برای برخورداری بیمار از حرمت و عزت انسانی در تمام مراحل ارتباط وی با مراکز درمانی است [۶]. رعایت این منشور گامی برای ارتقای کیفیت خدمات درمانی و افزایش سطح رضایت مندی آحاد جامعه بوده و از طرفی در برخی موارد باعث کاهش مسائل حقوقی پرسنل درمانی در مراجع قانونی می گردد [۷-۸]. منشور حقوق بیمار یکی از مهم ترین عرصه های خدمات سلامت، که همان عرصه درمان می باشد، با هدف تبیین حقوق گیرندگان خدمات و ارتقای رعایت موازین اخلاقی با مشارکت صاحب نظران و ذی نفعان ابلاغ شده است [۴].

آگاه کردن بیماران، سهیم کردن آن ها در تصمیم گیری و محترم شمردن حقوق شان، به بهبودی آن ها سرعت بخشیده و دوران بستری را کوتاه می کند و در مجموع نیز رضایت بیمار از کادر درمانی و بیمارستان را به دنبال خواهد داشت [۹]. با توجه به ضرورت آگاهی پرستاران از منشور حقوق بیمار، در سال های اخیر تحقیق هایی برای بررسی میزان این آگاهی در ایران انجام شده است. براتی و همکاران (۱۳۹۸) در پژوهش خود به بررسی آگاهی و رعایت حقوق بیماران از دیدگاه بیماران و پرستاران پرداختند. نتایج این بررسی نشان داد که سطح آگاهی پرستاران از منشور حقوق بیماران مطلوب نمی باشد [۱۰]. سوخک و همکاران (۱۳۹۸) در تحقیق خود، به بررسی سطح آگاهی پرستاران و رعایت حقوق بیماران پرداختند. نتایج این مطالعه نشان داد که سطح آگاهی پرستاران از منشور حقوق بیماران مطلوب نمی باشد [۱۱].

با توجه به مطالب بیان شده، هدف از انجام این تحقیق، مرور نظام مند میزان آگاهی پرستاران از منشور حقوق بیمار در پژوهش های انجام شده، در ایران می باشد.

روش کار

برای بررسی تحقیق های اولیه انجام شده، از مقاله هایی که در پایگاه های اطلاعاتی فارسی زبان؛ SID، Magiran، Iranmedex و پایگاه های انگلیسی زبان؛ Science Direct، PubMed، Scopus، Embase، Cochrane Library، ProQuest جستجوگر Google Scholar بود، از دی ماه ۱۳۸۰ تا مهرماه ۱۴۰۰ مورد بررسی قرار گرفت. به منظور دستیابی به متن کامل مقاله هایی که از کلید واژه های فارسی؛ حقوق بیمار، ایران، آگاهی، پرستاران و ترکیب آن ها و استفاده از روش های جستجوی بولین و عملکرهای And و OR و کلید واژه های Mesh شامل؛ Patient، Patient's Right in Iran، Nurse Awareness، Iran استفاده گردید.

معیارهای انتخاب و ارزیابی کیفیت مقاله ها

ابتدا، لیستی از عناوین و چکیده تمام مقاله های موجود در پایگاه های اطلاعاتی یاد شده، توسط پژوهشگران تهیه و به منظور تعیین و انتخاب موضوع های مرتبط، به صورت مستقل مورد بررسی قرار گرفتند. با بررسی های صورت گرفته، مقاله های تکراری حذف و مقاله های مرتبط انتخاب شدند. ارزیابی کیفیت مقاله ها، با استفاده از چک لیست استاندارد STROBE [۱۲]، صورت گرفت. این چک لیست شامل ۴۳ بخش متنوع بوده و جنبه های متنوع روش شناسی پژوهش شامل: روش های نمونه گیری، اندازه گیری متغیرها، تحلیل آماری و اهداف مطالعه را مورد ارزیابی قرار می دهد. در این چک لیست، با احتساب ۱ نمره برای هر بخش، حداقل امتیاز قابل کسب، نمره ۴۰ و بالاتر از آن، نمره ۴۵ در نظر گرفته شد. در نهایت، به مقاله هایی که حداقل امتیاز (۴۰ نمره) را، به سؤال های چک لیست به دست آورده بودند، وارد تحقیق شدند. برای جلوگیری از سوگرایی، استخراج و ارزیابی کیفیت مقاله ها، توسط دو پژوهشگر مستقل انجام شد. در مواردی که بین دو پژوهشگر اختلاف نظر وجود داشت، بررسی مقاله توسط فرد سوم انجام گرفت. داده های مقاله های مورد بررسی، در قالب نام نویسنده اول، سال انتشار، مکان انجام تحقیق، نوع پژوهش، حجم نمونه، ابزار پرسشنامه، بیشترین میزان آگاهی از حقوق بیمار در حیطه های مورد بررسی و پسماند مطالعه، استخراج شدند.

معیارهای خروج از تحقیق شامل: تحقیق‌های انجام شده در خارج از ایران، مقاله‌های تکراری، مقاله‌های مروری یا متاآنالیز، مقاله‌های کوتاه، مقاله‌هایی به صورت کنفرانس و نامه به سردبیر، عدم دسترسی به فول تکست کامل مقاله‌ها می‌باشد.

معیارهای ورود به تحقیق شامل: حداقل امتیاز لازم طبق چک لیست STROBE برای ورود به مطالعه، مقاله‌هایی که مرتبط با آگاهی پرستاران از حقوق بیمار، پژوهش‌های انجام شده در ایران به زبان‌های فارسی و انگلیسی می‌باشد.

جدول ۱: استراتژی جستجو در پایگاه‌های اطلاعاتی

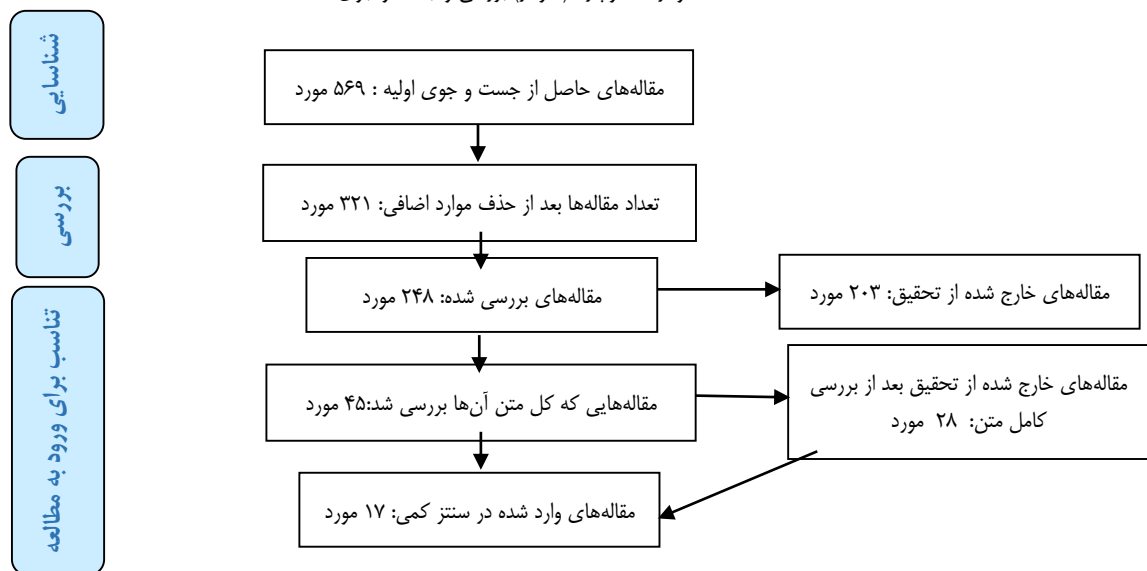
1. ' Patient ' OR ' Patient`s Right ' OR ' Iran' OR 'Patient`s Right in Iran' OR ' Awareness ' OR ' Nurses '
2. ' Patient`s Right ' AND ' Iran' OR ' Patient`s Right ' AND 'Awareness ' OR 'Patient`s Right ' AND 'Nurses ' OR ' Awareness ' AND ' Iran'

یافته‌ها

مقاله به شیوه، توصیفی- مقطعی انجام شده بود. ابزار جمع آوری اطلاعات در رکورد پرسشنامه منشور حقوق بیمار، در ۱۴ مقاله به صورت محقق ساخته، در دو تحقیق بر اساس منشور ۱۰ گانه حقوق بیمار در ایران و یک پژوهش، بر اساس پرسشنامه بوکای بود. بیشترین میزان آگاهی بیماران در مورد منشور حقوق بیمار، در مورد حفظ حریم شخصی و حق دریافت خدمات مطلوب سلامت بود. خلاصه‌ای از یافته‌های مهم در جدول ۱ ارائه شده است.

در مرحله اولیه، ۵۶۹ پژوهش، مورد بررسی و مطالعه قرار گرفت. سپس پژوهشگران به بررسی مقاله‌های جستجو شده پرداختند و تعداد ۵۵۳ تحقیق به دلیل مرتبط نبودن با موضوع مورد بررسی و تکراری بودن و عدم دسترسی به مقاله کامل حذف گردید. در نهایت ۱۷ تحقیق، جهت نگارش این پژوهش استفاده گردید. از میان مطالعه‌های مورد بررسی، محل انجام ۳ بررسی در کرمان، ۲ تحقیق در تهران، زاهدان و قم و یک پژوهش در شهرهای کرج، بیرجند، گناباد، یزد، مشهد، لارستان، اهواز و شیراز انجام شد. نوع تحقیق در ۹ مقاله به صورت، توصیفی- تحلیلی و ۸

نمودار ۱: فلوجارت (نمودار) بررسی و جست و جوی مقاله‌ها

جدول ۱: مقاله‌های اولیه وارد شده در مرور سیستماتیک

نویسنده/سال انجام پژوهش	مکان انجام پژوهش	نوع مطالعه	حجم نمونه	پرسشنامه	مؤلفه‌ها	بیشترین میزان آگاهی	پیامد
براتی / ۱۳۹۸ [۱۰]	گناباد	توصیفی مقطعی	۱۰۰	پرسشنامه بوکای	۱. دریافت خدمات بهداشتی مطلوب. ۲. دسترسی به اطلاعات. ۳. احترام به انتخاب و تصمیم‌گیری آزادانه. ۴. رعایت اصل رازداری و حریم خصوصی بیمار. ۵. دسترسی به سیستم سازگار کارآمد.	جلوگیری از انتقال عفونت.	سطح آگاهی پرستاران، از منشور حقوق بیماران مطلوب نمی‌باشد.
سوخت / ۱۳۹۸ [۱۱]	لارستان	توصیفی مقطعی	۸۳	محقق ساخته	۱. حق اطلاعات و آگاهی. ۲. حق انتخاب. ۳. حق حریم خصوصی. ۴. حق احترام. ۵. حق امتناع. ۶. حق مراقبت. ۷. برخورد مناسب و حق شکایت.	---	سطح آگاهی پرستاران، از منشور حقوق بیماران مطلوب نمی‌باشد.
رویین تن / ۱۳۹۷ [۱۳]	اهواز	توصیفی تحلیلی	۳۳۱	محقق ساخته	۱. دریافت خدمات سلامت. ۲. دریافت اطلاعات کافی. ۳. انتخاب و تصمیم‌گیری آگاهانه. ۴. احترام به حریم خصوصی و رعایت رازداری. ۵. رسیدگی به شکایت‌ها.	دریافت خدمات سلامت.	سطح آگاهی پرستاران، از منشور حقوق بیماران مطلوب می‌باشد.
برهانی / ۱۳۹۴ [۱۴]	کرمان	توصیفی مقطعی	۳۳۰	محقق ساخته	۱. دفاع از حقوق بیمار. ۲. آشنایی از دفاع حقوق بیمار. ۳. نقش پرستاران به عنوان حامی بیمار. ۴. آشنایی با نقش پرستاران به عنوان حامی بیمار. ۵. انجام وظیفه به عنوان حامی بیماران.	دفاع از حقوق بیمار.	سطح آگاهی پرستاران، از حقوق بیماران مطلوب می‌باشد.
صالحی وزیری / ۱۳۹۳ [۱۵]	شیراز	توصیفی تحلیلی	۸۲	بر اساس بند حقوق منشور بیمار در ایران.	۱. حق دریافت درمان و مراقبت محترمانه. ۲. حق شناسایی محل بستری. ۳. حق داشتن اطلاعات ضروری در مراحل تشخیص. ۴. درمان و سیر پیشرفت بیماری. ۵. حق داشتن آگاهی از عوارض احتمالی و مشارکت در انتخاب شیوه نهایی. ۶. حق اعلام رضایت شخصی از پایان درمان.	---	سطح آگاهی پرستاران، از حقوق بیماران مطلوب می‌باشد.

			۷. حفظ حریم شخصی و محرمانه ماندن اطلاعات.				
			۸. حق تصمیم گیری آگاهانه.				
			۹. حق دسترسی به پزشک معالج.				
			۱۰. حق دریافت اطلاعات ضروری.				
از سطح آگاهی پرستاران، از حقوق بیمار مطلوب می‌باشد.	حق دریافت خدمات مطلوب سلامت.	۱. حق دریافت از خدمات مطلوب سلامت. ۲. حق دریافت اطلاعات کافی در زمان مناسب و بر اساس شرایط بیمار. ۳. حق انتخاب و تصمیم گیری. ۴. دسترسی به نظام رسیدگی به شکایت بیمار. ۵. رعایت حریم خصوصی بیمار.	محقق ساخته	۲۴	توصیفی مقطعی	کرمان	نکوئی مقدم / [۱۶] ۱۳۹۳
از سطح آگاهی پرستاران، از حقوق بیمار مطلوب می‌باشد.	حق احترام.	۱. حق دسترسی به اطلاعات. ۲. حق امتناع از درمان، انتخاب و تصمیم گیری. ۳. حق برخورداری از مراقبت و درمان صحیح. ۴. حق برخورداری از حریم شخصی. ۵. حق اعتراض، رسیدگی به شکایت و جبران خسارت. ۶. حق احترام.	محقق ساخته	۲۸۲	توصیفی تحلیلی	کرمان	رودی رشت آبادی / [۱۷] ۱۳۹۲
از سطح آگاهی پرستاران، از حقوق بیمار مطلوب می‌باشد.	---	۱. حق دریافت خدمات مطلوب. ۲. حق دریافت اطلاعات مناسب و کافی. ۳. حق انتخاب آزادانه و تصمیم گیری در مورد خدمات سلامت. ۴. حق احترام به حریم خصوصی و رازداری بیمار. ۵. حق دسترسی به سامانه مؤثر شکایت.	محقق ساخته	۱۵۰	توصیفی تحلیلی	قم	حیدری / [۱۸] ۱۳۹۲
از سطح آگاهی پرستاران، از حقوق بیمار مطلوب می‌باشد.	حق بیمار در دریافت خدمات بهداشتی - درمانی بدون توجه به عوامل نژادی، فرهنگی و مذهبی.	۱. مراقبت مطلوب، مؤثر و همراه با احترام کامل. ۲. حق انتخاب محل بستری. ۳. حق اطلاع در مورد مراحل تشخیص، درمان و سیر پیشرفت بیماری. ۴. حق اطلاع در مورد عوارض احتمالی. ۵. حق انتخاب در مورد رضایت شخصی، برای پایان درمان. ۶. حفظ حریم شخصی از محرمانه ماندن اطلاعات پزشکی.	محقق ساخته	۱۶۱	توصیفی مقطعی	بیرجند	جوادی نیا / [۱۹] ۱۳۹۰

	<p>۷. حق برخورداری از رازداری پزشک و تیم اعضای گروه درمانی.</p> <p>۸. حق دسترسی به پزشک معالج.</p> <p>۹. رضایت شخصی برای مشارکت در مراحل پژوهش های انجام شده در بیمارستان.</p> <p>۱۰. حق اطلاع در مورد میزان تعرفه های پزشکی.</p>	---	---	<p>رسولی / [۲۰]۱۳۹۰</p> <p>قم</p> <p>توصیفی تحلیلی</p> <p>۷۸</p> <p>محقق ساخته</p>
<p>از سطح آگاهی پرستاران، از حقوق بیماران مطلوب می باشد.</p>	<p>از سطح آگاهی پرستاران، از حقوق بیماران مطلوب می باشد.</p>	<p>حق رازداری و حفظ حریم شخصی.</p>	<p>۱. حق آگاهی.</p> <p>۲. حق انتخاب.</p> <p>۳. حق رازداری و حفظ حریم شخصی.</p> <p>۴. حق احترام.</p> <p>۵. حق امتناع.</p> <p>۶. حق مراقبت و درمان صحیح.</p> <p>۷. حق اعتراض.</p>	<p>واحدیان / [۲۱]۱۳۹۰</p> <p>مشهد</p> <p>توصیفی مقطعی</p> <p>۴۸۶</p> <p>محقق ساخته</p>
<p>از سطح آگاهی پرستاران، از حقوق بیماران متوسط می باشد.</p>	<p>از سطح آگاهی پرستاران، از حقوق بیماران متوسط می باشد.</p>	<p>حق دریافت مراقبت و درمان.</p>	<p>۱. حق آگاهی.</p> <p>۲. حق انتخاب.</p> <p>۳. حق رازداری و حفظ حریم شخصی.</p> <p>۴. حق احترام.</p> <p>۵. حق امتناع.</p> <p>۶. حق مراقبت و درمان صحیح.</p> <p>۷. حق اعتراض.</p>	<p>رضایی / [۲۲]۱۳۸۹</p> <p>زاهدان</p> <p>توصیفی تحلیلی</p> <p>۱۳۲</p> <p>محقق ساخته</p>
<p>از سطح آگاهی پرستاران، از حقوق بیماران متوسط می باشد.</p>	<p>از سطح آگاهی پرستاران، از حقوق بیماران متوسط می باشد.</p>	<p>حق دریافت مراقبت و درمان.</p>	<p>۱. حق آگاهی.</p> <p>۲. حق انتخاب.</p> <p>۳. حق رازداری و حفظ حریم شخصی.</p> <p>۴. حق احترام.</p> <p>۵. حق امتناع.</p> <p>۶. حق مراقبت و درمان صحیح.</p> <p>۷. حق اعتراض.</p>	<p>قلجه / [۲۳]۱۳۸۹</p> <p>زاهدان</p> <p>توصیفی تحلیلی</p> <p>۱۳۲</p> <p>محقق ساخته</p>
<p>از سطح آگاهی پرستاران، از حقوق بیماران مطلوب نمی باشد.</p>	<p>از سطح آگاهی پرستاران، از حقوق بیماران مطلوب نمی باشد.</p>	<p>حفظ حریم شخصی.</p>	<p>۱. حق دریافت اطلاعات ضروری در مورد گروه درمانی، میزان تعرفه و پوشش بیمه های مقصد در صورت اعزام به سایر مراکز درمانی.</p> <p>۲. حق تصمیم گیری آگاهانه.</p> <p>۳. حق دریافت درمان و مراقبت محترمانه و سریع بدون توجه به عوامل فرهنگی و نژادی.</p> <p>۴. حق شناسایی محل بستری و افراد گروه های معالج.</p>	<p>محمد نژاد / [۲۴] ۱۳۸۹</p> <p>تهران</p> <p>توصیفی مقطعی</p> <p>۱۵۶</p> <p>بر اساس بند حقوق منشور بیمار، در ایران</p>

			<p>۵. حق دسترسی به پزشک معالج و گروه درمان در طول مدت بستری.</p> <p>۶. حق داشتن اطلاعات ضروری در مراحل تشخیص، درمان و سیر پیشرفت بیماری.</p> <p>۷. حق داشتن آگاهی از عوارض احتمالی.</p> <p>۸. حق تصمیم گیری در مورد، حضور بالینی افرادی که در طی درمان، مداخله مستقیم ندارند.</p> <p>۹. حق اعلام رضایت شخصی و کسب اطمینان از محرمانه ماندن اطلاعات پزشکی.</p> <p>۱۰. حق حفظ حریم شخصی.</p>				
پارسی نیا/ [۲۵]۱۳۸۶	کرج	توصیفی تحلیلی	۱۸۶	محقق ساخته	---	حفظ حریم شخصی.	سطح آگاهی پرستاران، از منشور حقوق بیماران مطلوب نمی باشد.
هوشمند/ [۲۶]۱۳۸۵	تهران	توصیفی تحلیلی	۵۵۴	محقق ساخته	<p>۱. مراقبت مطلوب، مؤثر و همراه با احترام کامل.</p> <p>۲. حق انتخاب محل بستری.</p> <p>۳. حق اطلاع در مورد مراحل تشخیص، درمان و سیر پیشرفت بیماری.</p> <p>۴. حق اطلاع در مورد عوارض احتمالی.</p> <p>۵. حق انتخاب در مورد رضایت شخصی برای پایان درمان.</p> <p>۶. حفظ حریم شخصی از محرمانه ماندن اطلاعات پزشکی.</p> <p>۷. حق برخورداری از رازداری پزشک و تیم اعضای گروه درمانی.</p> <p>۸. حق دسترسی به پزشک معالج.</p> <p>۹. رضایت شخصی برای مشارکت در مراحل پژوهش های انجام شده در بیمارستان.</p> <p>۱۰. حق اطلاع در مورد میزان تعرفه های پزشکی.</p>	فراهم بودن امکانات و تجهیزات کافی.	سطح آگاهی پرستاران، از حقوق بیماران مطلوب می باشد.
نصریانی/ [۲۷]۱۳۸۱	یزد	توصیفی مقطعی	۲۸۰	محقق ساخته	<p>۱. حق آگاهی.</p> <p>۲. حق احترام.</p> <p>۳. حق امتناع.</p> <p>۴. حق مراقبت و درمان صحیح.</p> <p>۵. حق اعتراض.</p>	---	سطح آگاهی پرستاران، از حقوق بیماران مطلوب می باشد.

جدول ۲: ارتباط میان آگاهی پرستاران از منشور حقوق بیمار و متغیرهای دموگرافیک

نویسنده	جنسیت	سن	وضعیت تأهل	تحصیلات	سابقه کار
برانی	*	*	*	*	#
سوخک	#	---	*	#	---
رویین تن	*	---	---	*	#
برهانی	---	---	---	---	---
صالحی وزیری	*	---	---	#	---
نکوئی مقدم	#	*	*	*	*
رودی رشت آبادی	---	*	---	*	*
حیدری	*	*	*	*	*
جوادی نیا	#	#	#	#	---
رسولی	*	*	*	---	#
واحدیان عظیمی	---	*	*	*	*
رضایی	---	#	---	---	#
قلجه	*	#	*	*	#
محمد نژاد	*	*	*	*	#
پارسی نیا	---	*	---	*	#
هوشمند	*	*	*	*	*
نصریانی	*	---	---	*	#

* ارتباط معناداری وجود ندارد.

ارتباط معناداری وجود دارد.

--- گزارش نشده است.

بحث

رعایت حقوق بیماران، مهم‌ترین قسمت از مسائل اخلاقی در یک بیمارستان است که لازم است مورد توجه قرار داد [۲۴]. گروه ارائه دهنده خدمات نظام سلامت، بر این امر وقوف کامل دارند که تأمین رضایت و دیدگاه مثبت بیماران بر جنبه های مختلف مراکز درمانی، شرایط مطلوب تری را برای درمان سریع تر و کامل تر آن‌ها فراهم می‌نماید [۲۸]. مراکز بهداشتی - درمانی، باید تمام تلاش خود را به کار بگیرند تا بتوانند رضایتمندی بیماران را به عنوان یکی از شاخص های مهم ارزیابی اثر بخشی، کارایی، بهره وری و کیفیت خدمات بهداشتی - درمانی جلب نمایند [۲۹]. در این میان پرستاران به دلیل رابطه نزدیک با بیماران، نسبت به سایر اعضای تیم سلامت، مسئولیت بالاتری در مورد حقوق بیمار و نقش حمایتی خود نسبت به بیماران دارند [۳۰]. در این مقاله با استفاده از مرور ساختاریافته، یافته‌های ۱۶ تحقیق اولیه، که به بررسی میزان آگاهی رعایت منشور حقوق بیمار، از دیدگاه پرستاران صورت گرفته بود، انجام گردید.

نتایج پژوهش‌های صورت گرفته، نشان داد که میزان سطح آگاهی پرستاران از منشور حقوق بیمار، در ۱۰ مقاله مطلوب (۲۱-۱۳ و ۲۶-۲۷)، ۴ مقاله نامطلوب (۱۱-۱۰ و ۲۵-۲۴) و ۲ مقاله متوسط (۲۲-۲۳)، می‌باشد. علت نامطلوب بودن آگاهی در بررسی‌های انجام شده را شاید بتوان به عدم اطلاع رسانی درست و کافی به جامعه در رابطه با حقوق بیماران، نسبت داد. این

موضوع خود می‌تواند از یک سو به دلیل عدم مشارکت رسانه‌های جمعی در آگاه کردن مردم از حقوق خود و از سوی دیگر ناآگاهی ارائه کنندگان خدمات، در این زمینه باشد. همچنین عواملی از قبیل: شرایط اقتصادی نامناسب و نیاز به کار در چند شیفت برای تأمین مخارج زندگی، عدم وجود دید مثبت حرفه ای پرستاران، نارضایتی از انتخاب شغل پرستاری و شرایط کار در بیمارستان‌ها و همچنین زیادی تعداد بیماران و کمبود پرسنل دانست. می‌توان به صورت کلی، علت تفاوت در نتایج تحقیق‌های صورت گرفته را در میزان آگاهی پرستاران، نسبت به مزایای رعایت اجرای منشور حقوق بیمار و عواقب احتمالی عدم رعایت آن دانست که شایسته است در این خصوص تمهیداتی اندیشیده شود. با توجه به اینکه پرستاران نقش کلیدی در ارائه خدمات بهداشتی - درمانی داشته و بیشترین ارتباط را با بیمار و خانواده اش دارند، آگاهی آن‌ها در این زمینه نقش مهمی دارد و مسئولان باید به این امر توجه داشته باشند که می‌توان با اتخاذ تدابیری مانند: برگزاری کلاس‌های آموزشی ضمن خدمت، سمینارها و کارگاه‌های این آگاهی را افزایش داد.

بیشترین میزان آگاهی بیماران در مورد منشور حقوق بیمار، در مورد حفظ حریم شخصی (۲۱ و ۲۵-۲۴) و حق دریافت خدمات مطلوب سلامت (۱۳ و ۱۶ و ۱۹ و ۲۳-۲۲) بود. شاید بتوان رازداری و حفظ حریم شخصی را، انتظار غالب جامعه نسبت به

آگاهی پرستاران از منشور حقوق بیمار و سطح تحصیلات دیده شد. با توجه به نتایج مطالعات به دست آمده، اینگونه استنباط می‌شود که میزان تحصیلات با سطح آگاهی پرستاران ارتباط معناداری نداشته است. یعنی افزایش سطح تحصیلات تأثیری در افزایش میزان آگاهی پرستاران در منشور حقوق بیماران، ندارد. نتایج مطالعات صورت گرفته، نشان داد که میان سابقه کار و میزان آگاهی پرستاران از منشور حقوق بیمار، در ۵ مقاله ارتباط آماری معناداری دیده نشد [۱۸-۱۶ و ۲۱ و ۲۶]، همچنین در ۸ مقاله [۱۰ و ۱۳ و ۲۰ و ۲۵-۲۲ و ۲۷] ارتباط معناداری میان آگاهی پرستاران از منشور حقوق بیمار و سابقه کار دیده شد. افزایش سنوات خدمت و تجربه کاری، رو به رو شدن با مسائلی از مانند: وجود نداشتن منابع حمایتی، فشار کار، تبعیض، عدم وجود قوانین مدون و ... سبب می‌شود که افراد فعالیت و رفتارهای خود را محافظه کارانه تر تنظیم کنند و از سوی دیگر با افزایش تجربه و آگاهی باعث می‌شود که سرانجام، گروه پزشکی در عمل به طور کارآمدی اقدام کنند [۳۱]. به نظر می‌رسد، هر چه سابقه کار پرستاران، بیشتر باشد به صورت تجربی با حق و حقوق بیمار بیشتر آگاه می‌شوند.

نتیجه‌گیری

اگرچه کلیت نتایج، بر اساس این میزان مطالعه، به کل جامعه پرستاران ایران، چندان قابل اطمینان نیست؛ با این حال، آنالیز یافته‌های پژوهش‌هایی که تاکنون در زمینه میزان آگاهی پرستاران در مورد منشور حقوق بیمار، انجام شده است سطح مطلوبی از آگاهی را نشان می‌دهد. همچنین نتایج نشان داد که در بیشتر بررسی‌ها، از میان مؤلفه‌های دموگرافیک، میان سابقه فعالیت حرفه‌ای و میزان آگاهی پرستاران ارتباط معناداری وجود دارد. بنابراین علاوه بر توجه مسئولان امر به آموزش مستمر و آگاهی بخشی مداوم در زمینه مفاد منشور حقوق بیمار، توجه به رعایت حقوق بیمار در مقام عمل و در طول دوران خدمت نیز می‌تواند، بر ارتقای سطح آگاهی پرستاران اثرگذار باشد. بنابراین لازم است این مسئله مورد توجه متولیان مراکز بهداشتی - درمانی قرار گیرد و تدابیری جهت اجرای هر چه بهتر آن فراهم گردد.

تشکر و قدردانی

لازم می‌باشد که از واحد توسعه تحقیقات بالینی مرکز آموزشی، پژوهشی و درمانی پیمانیه و همچنین، دانشگاه علوم پزشکی شهرستان جهرم، بابت تأمین تسهیلات لازم برای انجام این تحقیق، تقدیر و تشکر گردد.

سیستم درمانی دانست که در میان تک تک آحاد جامعه از جمله پرستاران مورد پذیرش واقع شده است. همچنین در مورد حق دریافت خدمات مطلوب سلامت شاید بتوان این مطلب را اینگونه توجیه نمود که علاقه ذاتی انسان‌ها به عدالت در ارائه خدمات به افراد، مختلف باشد. به‌خصوص در ایران با توجه به اینکه دین بیشتر پرستاران، اسلام است و به بحث ضرورت وجود عدالت، در ارائه خدمات در دین اسلام تأکید فراوانی شده است. میزان آگاهی در سایر پژوهش‌های مربوط به حیطه های دفاع از حقوق بیمار (۱۴)، جلوگیری از انتقال عفونت (۱۰)، حق احترام (۱۷) و فراهم بودن امکانات و تجهیزات کافی (۲۶)، بود. به نظر می‌رسد تفاوت‌های فرهنگی، جغرافیایی و آموزشی بودن بیمارستان‌های مورد بررسی، می‌تواند علت تفاوت‌های فوق در پژوهش‌های مورد تحقیق باشد.

نتایج پژوهش‌های صورت گرفته، نشان داد که بین جنسیت و میزان آگاهی پرستاران از منشور حقوق بیمار، در ۹ مقاله ارتباط آماری معناداری دیده نشد [۱۰، ۱۳، ۱۵، ۱۸، ۲۰، ۲۴-۲۳، ۲۷-۲۶]، همچنین در ۳ مقاله [۱۱ و ۱۶ و ۱۹] ارتباط معناداری میان آگاهی پرستاران از منشور حقوق بیمار و جنسیت دیده شد. به نظر می‌رسد مردان به دلیل مسئولیت بیشتری که در مورد مسائل حقوقی دارند؛ بیشتر از زنان حقوق بیماران را رعایت می‌کنند. نتایج تحقیق‌های صورت گرفته نشان داد که بین سن و میزان آگاهی پرستاران از منشور حقوق بیمار، در ۹ مقاله ارتباط آماری معناداری دیده نشد [۱۰ و ۱۶-۱۸ و ۱۹-۲۰ و ۲۶-۲۴]، همچنین در ۳ مقاله [۱۹ و ۲۳-۲۲] ارتباط معناداری میان آگاهی پرستاران از منشور حقوق بیمار و سن دیده شد. این موضوع می‌تواند دلیل بر آن باشد که فرقی نمی‌کند سن و سال پرستاران کم باشد یا زیاد، پیر باشند یا جوان، همین که پرستاران در هر سنی که باشند، از آگاهی مطلوبی در مورد حقوق بیماران برخوردار باشند، شیوه درمان رضایتبخش و نتایج مطلوبی به همراه خواهد داشت. نتایج پژوهش‌های صورت گرفته، نشان داد که بین وضعیت تأهل و میزان آگاهی پرستاران از منشور حقوق بیمار، در ۹ مقاله ارتباط آماری معناداری دیده نشد [۱۱-۱۰ و ۱۶ و ۱۸ و ۲۱-۲۰ و ۲۴-۲۳ و ۲۶]، همچنین در ۱ مقاله [۱۹]، ارتباط معناداری میان آگاهی پرستاران از منشور حقوق بیمار و وضعیت تأهل دیده شد. با توجه به نتایج تحقیق‌های به دست آمده، اینگونه استنباط می‌شود که وضعیت تأهل با سطح آگاهی پرستاران ارتباط معناداری نداشته است.

نتایج بررسی‌های صورت گرفته، نشان داد که بین سطح تحصیلات و میزان آگاهی پرستاران از منشور حقوق بیمار، در ۱۱ مقاله ارتباط آماری معناداری دیده نشد [۱۰ و ۱۳ و ۱۸-۱۶ و ۲۷-۲۳]، همچنین در ۳ مقاله [۱۱ و ۱۵ و ۱۹] ارتباط معناداری میان

تضاد منافع

نویسندگان هیچ گونه تضاد منافی را ذکر نکردند.

منابع مالی

این پژوهش با حمایت دانشگاه علوم پزشکی جهرم انجام شده است. از معاونت پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی جهرم، بابت تأمین تسهیلات لازم برای انجام این تحقیق سپاسگزاری می‌شود.

ملاحظات اخلاقی

با توجه به نوع پژوهش، که مرور نظام مند می باشد در این تحقیق، ملاحظات اخلاقی موردی ندارد و امانتداری علمی در استفاده از منابع و اصول اخلاقی در نگارش متون علمی رعایت شده است.

سهم نویسندگان:

تمامی نویسندگان در اجرای این تحقیق، همکاری مبذول داشتند.

References:

- Odom J. The nurse as patient advocate. *J Perianesth Nurs* 2002; 17(1):
- Negarandeh R, Oskouei S F, Ahmadi F, Nikravesh M. The nature of patient support. *J Adv Med Biomed Res* 2005; 13(53):29-38.
- Chahill Y, Nurses Handbook of Law and Ethics. Pennsylvania: spring House corporation co 1992, pp :62-97.
- Parsapoor A, Bagheri A, Larjani B. Patient's right charter in Iran. *J Med Ethics Hist* 2010: 39- 47.
- Siegal G, Siegal N, Weisman Y. Physicians' attitudes towards patients' rights legislation. *Med Law* 2001; 20(1): 63-78.
- Kelervzy F, Dadgary F, Zareian A. Factors affecting the patient satisfaction about performance of The health care team in the field of implementing patients' charter in Aja medical centers in Tehran. *Journal of Nursing Army* 2009; 10(2): 1 – 6.
- Mossadegh Rad A M, Esna Ashari P. Patients and physician's awareness of patients' rights and its implementation at Beheshti hospital in Isfahan. *Iranian Journal of Medical Education* 2004; 4 (1):45-54.
- Mallik M. Advocacy in Nursing: A Review of Literature. *Journal of Advanced Nursing* 1997; 25(1): 130-8.
- Wise Y. Leading and managing in nursing. ST Louis. Mosby 1995; 397-398.
- Barati F, Atarodi A, Asghari B A, Atarodi A. Awareness and observation of patients' rights from the perspective of patients and nurses. *J Research Health* 2019; 9(4):315-323.
- Sookhak, F., et al. 2019. Nurses' Level of Awareness and Observance of Patients' Rights. *Journal of Client-Centered Nursing Care* 2019; 5(3): 167-174.
- Von Elm E, Altman DG, Egger M, Pocock SJ, Gotsche PC, Vandenbroucke JP. The Strengthening the Reporting of Observational Studies in Epidemiology (STROBE) statement: guidelines for reporting observational studies. *Prev Med* 2007; 45(4): 247-251.
- Roeintan M, Haghighi SH, Sakimalehi E. Assess the Educational Needs of Nurses to Patient's Charter of Rights in Ahwaz Teaching Hospitals (1392-93). *Zanko J Med Sci* 2018; 19 (61):85-94
- Borhani F, Abbaszadeh A, Kalantari S, Dastor Hahandari M, Abazari F. Comparison of knowledge and attitude of nurses and nursing students in Kerman University of Medical Sciences from their ability to protect the rights of patients. *Bioethics Journal* 2015; 5(18):103-126.
- Salehi vaziri A, Sadeghi M. Comparison of knowledge of nurses and paramedics of Dr. Mir Hosseini Hospital and 576 Shiraz Army of the Patient Rights Charter in 2014. *Paramedical Sciences and Military Health* 2014; 9(2):28-32.
- Nekoei Moghaddam M, Amiresmaeili MR, Ghorbaninia R, Sharifi T, Tabatabaie SS. *Bioethics Journal* 2014; 4(11): 31-56.
- Roudi Rashtabadi OS, Borhani F, Abbaszadeh A. Nurse' knowledge of Patients' Bill of Rights, level of Observation and determining effective factors on them from their Viewpoints in Kerman University Hospitals. *Medical History* 2014; 5(17):37-62.
- Heidari A , Ahmadvpour Z, GharehBoughlou Z. Patients and nurses awareness of patient's rights: A comparative study. *Health Spiritual Med Ethics* 2014; 1(1):2-8.
- Javadneya A, Najafy Semnani M, GHanbarzdeh N, Sorgi S. Survey of nurses' knowledge of patients' bill of rights in Birjand University of Medical Sciences during 2011. *J Educ Ethics Nurs* 2013; 2(2).
- Rassouli M, Ghamari Zare Z, Mohebi S. Survey of physicians', nurses' and patients' Awareness and attitude about patient' bill of rights in Qom University of Medical Sciences-affiliated Hospitals in 2011. *J Health Syst Res* 2014; Health Education supplement: 1839-1848.
- Vahedian Azimi A, Ghasem Kashani S, Avazeh A, Sepehri Nia M, Rohani M. Awareness of Nurses about Patients' Rights and the Extent They Respect It. *NMCJ* 2011; 1(1):55-64.
- Rezaee N, Ghalje M, Ghaljaei F, Rezaei N. Awareness of Patient Rights Charter In Nurses and Physicians of Zahedan University of Medical Sciences in 2009. *Iranian Journal of Forensic Medicine* 2010; 16(4): 241-246.
- Ghaljeh M, Zakeri Z, Rezaee N, Abedzadeh R. Physicians and nurses awareness and function about patients right charter in Zahedan. *IJME* 2010; 3 (5 and 1):69-75.
- Mohammadnejad E, Ehsani SR, Beigjani J, Aboutalebi GH, Kalantarzadeh M. Exploring the extent of the Nurses' Awareness of the Patients' Rights in an Educational Hospital in 2010.
- Parsinia M, Godarzi M, Babaei GH. Assessing the knowledge of nurses working in Karaj hospitals about patient rights. *Nursing and Midwifery Journal* 2006;

- 5(2): 1-6.
26. Hooshmand A, Joolae S, Mehrdad N, Bahrani N. Nurses' information and their view points about patient's rights and practical facilitators in clinics. *Journal of Hayat* 2007; 12(4):57-66.
27. Nasiriany, KH, Salemi, S, Salman Yazdy, N, Hosseini, F. How nurses respect patients' rights. *IJN* 2002; 15(32 and 33): 8-14.
28. Salimi GH, Yarmohammadian A. Knowledge and respect the rights of patients by health care workers, social insurance Isfahan. *Health Information Manag* 2007; 2(3):72-63.
29. Lopez A. Medical attitude and legal concepts about some patient rights. *Revista de investigation clinical* 1995; 47(1):5-12.
30. Hakan Ozdemir M, Ozgür Can I, Ergönen AT, Hilal A, Onder M, Meral D. Midwives and nurses awareness of patients' rights. *Midwifery* 2009; 25(6):756-65.
31. Nasiriani Kh et al. Survey observe of rights patient from viewpoint nurses who work in Yazd hospitals. *Scientific Journal of Forensic Medicine* 2007; 13(1): 33-38.

Nurses 'awareness of patients' rights: A systematic review of studies conducted in Iran

Hossein Hakimelahi¹, Erfaneh Rasekh Jahromi², Mansour Tafvizi³, Navid Kalani⁴, Naser Hatami⁵, Lotfollah Dezhkam^{6*}

Received: 2021/11/4 Revised: 2021/11/13 Accepted: 2021/11/15

1. Assistant Professor, Department of Urology, Jahrom University of Medical Sciences, Jahrom, Iran
2. Instructor, Department of Economics, Payame Noor University, Tehran, Iran
3. Bachelor of Medical Ethics, Shiraz University of Medical Sciences, Shiraz, Iran
4. Health System Social Components Research Center, Jahrom University of Medical Sciences, Jahrom, Iran
5. Student Research Committee, Jahrom University of Medical Sciences, Jahrom, Iran
6. Associate Professor, Department of Medical Ethics, Jahrom University of Medical Sciences, Jahrom, Iran

Journal of Education and Ethics in Nursing, Vol.10, No.3&4, Fall & Winter 2022

J Educ Ethics Nurs 2022;10(3&4):56-67

Abstract:

Introduction:

Satisfaction is one of the most important and effective indicators in the hospital, which is required to achieve the rights of patients. Due to the need for nurses to be aware of the Patient Bill of Rights, this study was conducted with the aim of systematically reviewing the level of nurses' awareness of the Patient Bill of Rights in studies conducted in Iran.

Methods & Materials:

This research is based on a systematic review that evaluates the quality of articles using the STROBE standard checklist. Preliminary studies were conducted through articles in Persian language databases, SID, Iranmedex, Magiran and English language databases, Science Direct, PubMed, ProQuest, Cochrane Library, Embase, Scopus and Google Scholar, from January 2000 to October 2020. In order to access the full text of articles from Persian keywords, Patient rights, knowledge, nurses and their combination and the English keywords Patient, Awareness, Patient's Right in Iran were used.

Results:

In the initial stage, 569 studies were studied. The researchers then reviewed the articles that had been searched, and 553 studies were deleted because they were not relevant to the subject and were repetitive and did not have access to the full article. Finally, 17 studies were used to write this study. Patients were most aware of the Charter of Patients' Rights, about privacy and the right to receive desirable health services. In most of the studies reviewed, there was only a significant relationship between work experience and nurses' knowledge. While there was no significant relationship between gender, age, marital status and level of education with nurses' knowledge.

Conclusion:

Although the generalization of the results based on this study to the entire Iranian nursing community is not very reliable, however, the analysis of research findings that have been done so far in the field of nurses' awareness of the Charter of Patients' Rights; Shows a desirable level of awareness. The results also showed that in most studies, among the demographic components, there is a significant relationship between the history of professional activity and the level of nurses' knowledge. Therefore, in addition to the attention of officials, continuous education and continuous awareness of the provisions of the Charter of Patients' Rights, attention to the observance of patients' rights in practice and during service can also affect the level of awareness of nurses. It is necessary for this issue to be considered by the custodians of health centers and measures should be provided for its better implementation.

Keywords: Patient rights, Nurses, Awareness, Iran

* Corresponding author Email: L_dezhkam@sums.ac.ir